

ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์

หน้าหนึ่งในสยาม

Siam-The First Page of Her History

สืบจากภาพเก่า และตีแผ่บทบาทของกลุ่มขุนนางในราชสำนัก สมัยรัชกาลที่ ๔-๕

ไกรฤกษ์ นานา

Krairoek Nana

โกรฤกษ์ นานา

เป็นชาวกรุงเทพฯ โดยกำเนิด เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ นิवासสถานเดิมอยู่ที่บ้านเชิงสะพานช้างโรงสี ถนนบำรุงเมือง ซึ่งเป็นบ้านเดิมของคุณปู่ สืบสายโลหิตมาจากคหบดีชาวเมืองสุรต ประเทศอินเดีย ต้นตระกูลคือ ฮัจยี อาลี อะหะหมัด นานา ผู้เป็นทวด เดินทางเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ครั้น พ.ศ. ๒๕๐๐ คุณทวดได้รับราชการในกรมพระคลังสินค้า สังกัดกรมท่าขวา ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระพิเชษฐพรานิช โกรฤกษ์ เป็นทายาทรุ่นที่ ๔ ในตระกูลนานา ในสายสกุล ท่านโสภณโกศล นานา (ยูซุฟ อาลีบาย นานา)

การศึกษาประถมต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก (AC 2516 รุ่นลานกรวด) ตามแบบอย่างบุตรหลานคหบดีในอดีต จบแล้วจึงไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขา Travel & Tourism Management (เกียรตินิยม) ณ ประเทศอังกฤษ และเศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง (เกียรตินิยมอันดับสอง) เริ่มงานครั้งแรกกับบริษัท เอ็ม. ดี. ทัวร์ พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นผู้บุกเบิกแผนกทัวร์ยุโรปคนแรกของบริษัท

สนใจประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ยังเด็ก สมัยอยู่โรงเรียนอัสสัมชัญ ได้แรงบันดาลใจจากบทเรียนในหนังสือตรรกศึกษาของเชษฐาจารย์ ฟ. ฮีแลร์ เมื่อเติบโตใหญ่และได้ท่องเที่ยว จึงมีโอกาสค้นคว้าความรู้ในต่างประเทศกว้างขวางขึ้น เริ่มสะสมเอกสารโบราณเกี่ยวกับประเทศสยามตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ ส่วนหนึ่งด้วยความมีใจรักและภาคภูมิใจในแผ่นดินเกิด อีกส่วนหนึ่งจากการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในวิชาชีพ นอกจากอาชีพที่ถนัดแล้วยังเป็นนักวิชาการอิสระ ผู้เชี่ยวชาญพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ประวัติผู้นำโลก และนโยบายการเมืองระหว่างประเทศ

เขียนบทความลงในนิตยสารศิลปวัฒนธรรมครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีผลงานอย่างต่อเนื่องในนิตยสารศิลปวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ หนังสือที่รวบรวมเป็นเล่ม ดังนี้ • พระพุทธเจ้าหลวงในโลกตะวันตก • KING MONGKUT หยุดยุโรปยึดสยาม • พระจอมเกล้าฯ รู้เท่าทันตะวันตก • แหม่มแอนนา สายลับวังหลวง • พระมหากษัตริย์โลกไม่ลืม เล่ม ๑ และ เล่ม ๒ • สยามที่ไม่ทันได้เห็น • เบื้องหลังเสด็จประพาสยุโรปในรัชกาลที่ ๕ • สมุดภาพรัชกาลที่ ๔ : วิถีชีวิตและโอกาสของรัตนโกสินทร์ในรอบ ๑๕๐ ปี • สยามกู้เอกราชตนเอง ทางออกและวิธีแก้ปัญหาคติบ้านเมือง เกิดจากพระราชกุศโลบายของพระเจ้าแผ่นดิน • ปิยมหาราชานุสรณ์ • ประมวลภาพไปรษณียบัตร รัชกาลที่ ๕ • คันทารัตนโกสินทร์ สิ่งที่เราไม่รู้ อาจไม่ใช่ทั้งหมด • เบื้องหลังการเยือนกรุงสยามของมกุฎราชกุมารรัสเซีย • คันทารัตนโกสินทร์ ๒ เทิดพระเกียรติ ๑๐๐ ปี วันสวรรคตรัชกาลที่ ๕ • ความสัมพันธ์ไทย-ตุรกี และไทย-กรีซ ครบ ๕๐ ปี (กระทรวงการต่างประเทศ) • สมุดภาพเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ • ๕๐๐ ปี สายสัมพันธ์สองแผ่นดินไทย-โปรตุเกส และเบื้องหลังสัญญาเบาริ่งและประวัติศาสตร์ภาคพิสดารของ Sir John Bowring

พระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ ๔ ประกอบข่าวพระวิเทโศบายการเปิดประเทศของพระองค์
ต้อนรับชาวตะวันตก (ภาพจาก HARPER'S WEEKLY, 18 July 1857)

หน้าหนึ่งในสยาม

ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์

ไกรฤกษ์ นานา

EXAMPLE

(ปกหน้า) พระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ ๕ ภาพแรก ชาติในปี ค.ศ. ๑๘๕๖ (พ.ศ. ๒๓๙๙) โดยจิตรกรชาวฝรั่งเศสชื่อ แปร์ แฟร์รี (M. Peyre-Ferry) ปัจจุบันแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ ถนนเจ้าฟ้า กรุงเทพฯ

(ปกหลัง) พระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ ๕ ภายในงานอุทยานสโมสร ณ พระราชวังวินด์เซอร์ ประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๗ (พ.ศ. ๒๔๕๐) (ภาพจากหนังสือพิมพ์ LESLIE'S WEEKLY ฉบับวันที่ ๑๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๐๗)

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อปกป้องธรรมชาติ และสุขภาพของผู้อ่าน

หน้าหนึ่งในสยาม ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ • ไกรฤกษ์ นานา

พิมพ์ครั้งแรก : พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ราคา ๓๐๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ไกรฤกษ์ นานา.

หน้าหนึ่งในสยาม ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์

กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๖.

๓๕๒ หน้า : ภาพประกอบ.

๑. ไทย ประวัติศาสตร์. I ชื่อเรื่อง 959.3

ISBN 978 974 02 1208 9

สำนักพิมพ์มติชน

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คตะนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, นงนุช สิงหนะ
- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เท่งวิเศษ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน
- บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : พัลลภ สามดี
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ อีระจาวรรณ
- พิสูจน์อักษร : โชติช่วง ระวัง | พัทธินันท์ อินทรหอม
- ศิลปกรรม : นุศรา สมบูรณ์รัตน์
- ออกแบบปก : มาลินี มนตรีศาสตร์
- ประชาสัมพันธ์ : กานต์สินี พิพิธพัทธอาภา

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล

ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๘๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๓๓๕

โทรสาร ๐ ๒๕๘๙ ๕๘๑๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐ ๒๕๘๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐ ๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๙/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชา
สรรค์ ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๘๔ ๒๑๓๓, ๐ ๒๕๘๒ ๐๕๙๖

โทรสาร ๐ ๒๕๘๒ ๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท งานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนน

เทศบาลนฤมาล ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๘๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๐, ๓๓๕๑

โทรสาร ๐ ๒๕๙๑ ๙๐๑๒

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tetsabannaruean Rd, Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900
Thailand

พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ ๕ และพระบรมวงศานุวงศ์ ประกอบข่าวเสด็จประพาสยุโรป
ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๔๐ ขึ้นหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์จากประเทศฝรั่งเศส (ภาพจาก L'UNIVERS
ILLUSTRÉ, 11 Sept. 1897)

สารบัญ
หน้าหนึ่งในสยาม
ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์

คำอุทิศ	(๙)
คำนำ	(๑๐)

ตามหารูปต้นแบบ

ราชทูตไทยเข้าเฝ้าวิกตอเรีย
ไม่ได้อยู่ที่พระที่นั่งจักรีฯ

๒

ครั้งสุดท้ายที่เห็นมงกุฎรัชกาลที่ ๕ ในอังกฤษ

ของขวัญหรือหลักประกันการเมือง?

๔๒

คนไทยในราชสำนักวิกตอเรีย

หนังสือเกียรติประวัติชาวสยาม
พลัดหลงอยู่ที่ลอนดอน

๗๐

ระทึก! หลักรฐานใหม่

“จิ้มก้อง” อวสานเครื่องราชบรรณาการไปจีน เพราะ
“ไทยถูกหลอกหลวง” และ “เงินแพ่งสงครามตึงเครียด”

๑๐๘

ตะลึง! Blue Print คอคอดกระ

สมัยรัชกาลที่ ๕ มีจริง ตอนที่ ๑

ทำไมรัชกาลที่ ๕ ทรงยอมให้ฝรั่งเศสสำรวจเมืองไทย

๑๔๒

ตะลึง! Blue Print คอคอคกระ

สมัยรัชกาลที่ ๕ มีจริง ตอนจบ
ระทึกเหตที่โครงการถูกยุบ

๑๗๔

สื่อมวลชนกับสงคราม

“แย่งชิงพื้นที่ข่าว แย่งชิงมวลชน”
การตีความใหม่ กรณี ร.ศ. ๑๑๒

๒๐๔

ฟ้องประวัติศาสตร์ด้วยภาพ

คนไทยสมัยรัชกาลที่ ๕ “ฟื้นธง”
“มูลเหตุ” ที่แท้จริงของกรณี ร.ศ. ๑๑๒

๒๓๘

ผะ! ข้อมูลใหม่

คำสารภาพ น. ปาวี ป่วน กรณี ร.ศ. ๑๑๒
“ไม่ใช่จะรบ ไปทูลในหลวงเถิด”

๒๗๒

ทิ้งหลักฐานใหม่

“นโยบายกันชน” ของรัชกาลที่ ๕
มีจริงหรือ? ทำไมต้องมี?

๓๐๔

EXAMPLE

คำอุทิศ

คุณความดีของหนังสือเล่มนี้
ขออุทิศให้

นายอารี นานา

บิดาของข้าพเจ้า

ลูกศิษย์ของเฉกอาจารย์ ฟ. ฮีแลร์
(ครูประวัติศาสตร์แห่งโรงเรียนอัสสัมชัญ)

ผู้พร่ำสอนให้ลูกๆ

รู้จักมุมหลังแห่งอดีต

เพื่อ

จะได้ไม่ลืมรากเหง้าของตนเอง

ไกรฤกษ์ นานา

คำนำ

หน้าหนึ่งในสยาม

ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์

บทความที่ผู้เขียนได้รับอนุญาตให้พิมพ์ลงในนิตยสารศิลปวัฒนธรรมตลอดปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีลักษณะพิเศษตรงที่มีรายละเอียดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง ตลอดจนความซับซ้อนเชิงนโยบาย และการตีแผ่บทบาทของตัวบุคคลที่เป็นข้าราชการระดับสูงในราชสำนักไทยตลอดช่วงร้อยปีแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ อันเป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองล่อแหลมที่สุดต่อการคุกคามของชาติมหาอำนาจ และการสูญเสียเอกราช

เรื่องราวทั้งหมดได้ถูกเรียบเรียงขึ้นใหม่เป็นบทความรวม ๑๐ เรื่อง ดังที่ได้ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ มีที่มาจากการค้นหาคำอธิบายเพิ่มขึ้นกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบใหม่ในต่างประเทศ มีอาทิ แผนที่โครงการคอคอดกระสมัยรัชกาลที่ ๕ ภาพพิมพ์หินคณะราษฎรไทยเดินทางไปจัมป๋องที่จีน นอกจากนี้ยังมีภาพปริศนาของบรรดาเสนาบดีไทยในเยอรมนี รัสเซีย และอังกฤษ ขณะปฏิบัติราชการลับแทนองค์พระมหากษัตริย์ ภาพเหล่านี้สร้างความสนใจอย่างมาก และเป็นแรงผลักดันให้ค้นคว้าข้อเท็จจริงที่ถูกปิดบังไว้ โดยที่ยังไม่มีนักประวัติศาสตร์ท่านใดชี้แจงเหตุผลของภาพด้วยวิธีนี้มาก่อน

ภารกิจของการสืบภาพ/อ่านภาพ และวินิจฉัยภาพเก่าเป็นกิจกรรมที่ผู้เขียนดำเนินมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ และเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ หลังจากที่ภาพเก่าทำนองนี้เริ่มหายากขึ้น เพราะถูกนักสะสมต่างชาติซื้อเก็บไปเป็นสมบัติส่วนตัวเก็บหมกตตามความนิยมของตลาด ที่เหลืออยู่บ้างก็มีสนราคาแพง แต่ผู้เขียนก็กัดฟันแสวงหา มาด้วยความหวงแหนและเสียดายข้อมูลจำเพาะของชาติหากต้องสูญหายไป ไม่ที่ตกไปอยู่ในมือนักล่าของเก่าที่ไม่ค่อยจะเห็นคุณค่าของภาพเหล่านี้ นอกจากจะตีค่าเป็นเพียงวัตถุโบราณชนิดหนึ่งเท่านั้น

การค้นคว้าข้อมูลบางอย่างจะพึ่งอินเทอร์เน็ตอย่างเดียวไม่ได้ดังเช่นที่คนในยุคนี้ถนัดกัน แต่จำเป็นต้องลงพื้นที่ด้วยตัวเองเพื่อค้นหาวัตถุต้นและเพื่อพิสูจน์

เอกลักษณ์ของกลาง ซึ่งสาบสูญไปจากเมืองไทยนานมาแล้ว ดังเช่นในกรณีรูปวาดต้นแบบภาพคนระชาทูตไทย และพระมงกุฎของรัชกาลที่ ๔ ณ พระราชวังวินด์เซอร์ ในอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งพึ่งข้อมูลจากอินเตอร์เน็ตไม่ได้เลย

สิ่งที่ขาดแคลนอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องราวของเมืองไทย คือการตีความทางประวัติศาสตร์ การวินิจฉัยข้อมูลใหม่ๆ โดยใช้รูปภาพเป็นสื่อช่วยสะท้อนบทบาทของบุคคลในภาพ ณ สถานที่เกิดเหตุจริง ซึ่งอาจเป็นเพียงเรื่องเล่า แต่กลับกลายเป็นปัจจัยใหม่ที่นำตื่นเต้น และเต็มไปด้วยรายละเอียด/มุมมองใหม่ของประวัติศาสตร์ เดียวนี้จำเป็นต้องมีวิทยาศาสตร์ป็นอยู่ด้วย คือต้องพิสูจน์ได้ ก็จะทำให้อดีตน่าสนใจยิ่งขึ้น และสนุกขึ้น

หากแยกแยะเรื่องต่างๆ ออกเป็นประเด็น ก็จะได้ประเด็นสำคัญๆ จากหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทยที่ถูกลืม หรือที่คนไทยโดยมากเข้าไม่ถึงมาก่อน จึงเป็นที่มาของคำว่า “หน้าหนึ่ง” ในสยามที่ควรจดจำ ทั้งยังเปรียบได้กับหัวข้อข่าวในหน้าหนึ่งสื่อพิมพ์รายวัน ที่ถ้าหากได้ขึ้นหน้าหนึ่งแล้วก็ย่อมมีความสำคัญในลำดับต้นๆ อีกด้วย

ขอขอบคุณสำนักพิมพ์มติชนที่เห็นคุณค่าของบทความชุดนี้และสนับสนุนงานค้นคว้าของผู้เขียนอย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณน้องๆ ประจำสำนักพิมพ์ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณอภิสสิทธิ์ อธิระจาวรรณ คุณธัชชัย ยอดพิชัย และคุณนุสรา สมบูรณ์รัตน์ ที่ช่วยในการเรียบเรียงลำดับภาพเก่าและคำอธิบายภาพที่ยุ่งยากและต้องใช้ความพิถีพิถันด้วยความมานะอดทนเสมอมา

ไกรฤกษ์ นานา

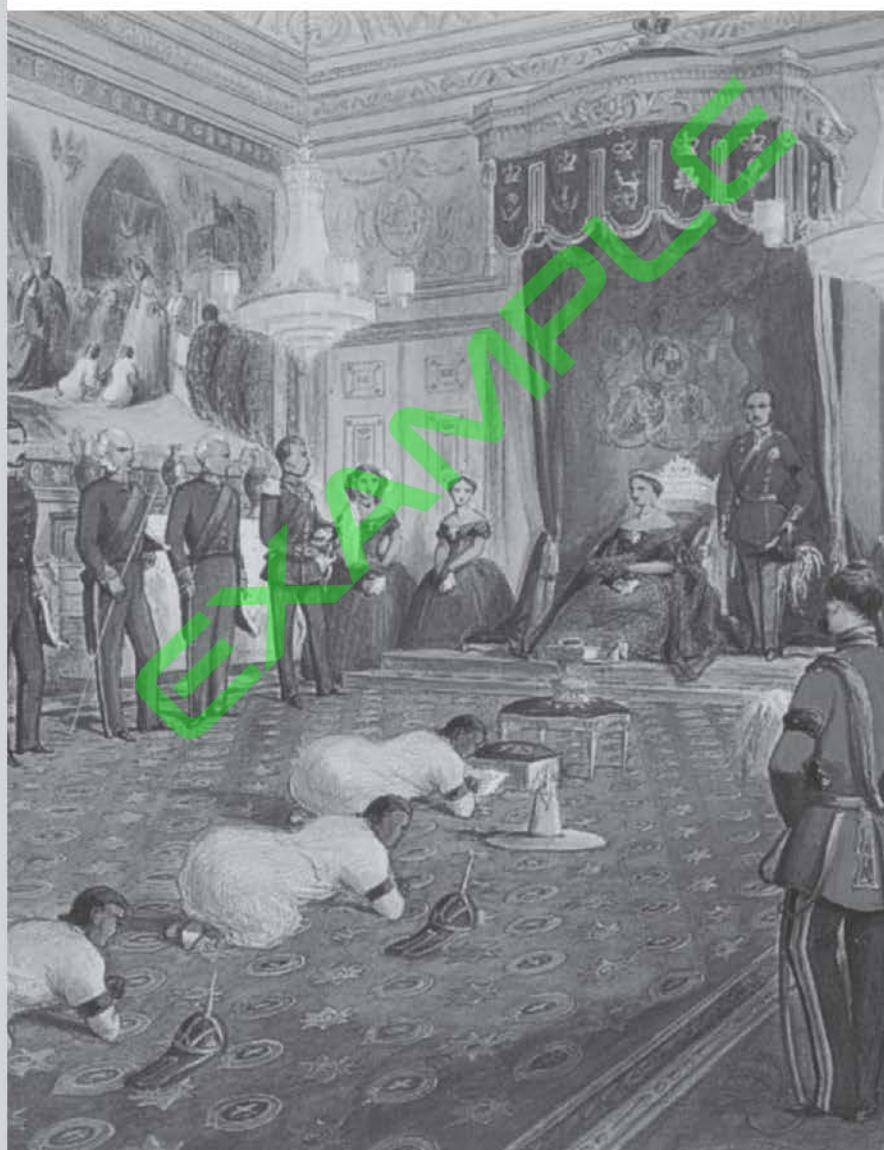
นักวิชาการทางประวัติศาสตร์

หน้าหนึ่งในสยาม
ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์

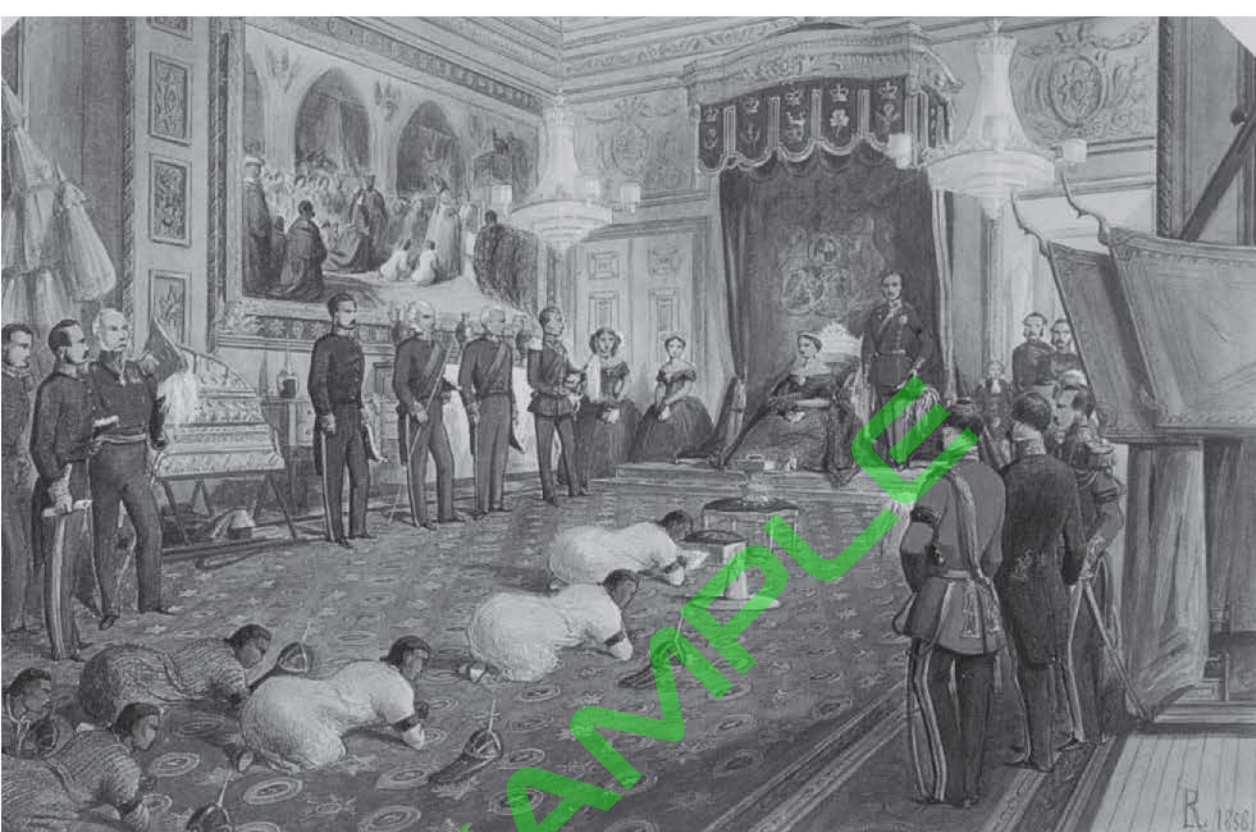
EXAMPLE

ตามหารูปต้นแบบ

ราชทูตไทยเข้าเฝ้าวิกตอเรีย
ไม่ได้อยู่ที่พระที่นั่งจักรีฯ

ประวัติศาสตร์แห่งความสำเร็จทางการทูตครั้งแรก
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์เก่าแก่ที่สุด เกิดขึ้นเมื่อ ๑๕๖ ปี
มาแล้ว ใน พ.ศ. ๒๔๐๐ และอาจได้ข้อยุติไปนานแล้ว
ด้วยหลักฐานภาพวาดรูปราชทูตไทยเข้าเฝ้าควีนวิกตอเรีย
ซึ่งมีภาพของจริงแขวนอยู่ภายในพระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาทจนบัดนี้ แต่หากมิใช่เพราะในอีกซีกโลกหนึ่ง
ภายในพระราชวังวินด์เซอร์ อันเป็นต้นกำเนิดของภาพนี้
ก็อ้างกรรมสิทธิ์การถือครองภาพต้นแบบเช่นกันแต่เก่า
กว่า และมีที่มาแน่นนอนกว่ายืนยันอยู่ตามหลักฐานของ
กรมศิลปากรอังกฤษ ทำให้เกิดข้อโต้แย้งที่ทำให้ต้อง
พิสูจน์เอกลักษณ์และหาข้อสรุปให้ได้ว่ารูปไหนกันแน่ที่
สมควรกล่าวอ้างว่าเป็นรูปต้นแบบดั้งเดิมที่สุดที่มีหลัก
ฐานรับรอง

หลักฐานใหม่ : ภาพสเก็ตช์รูปราชทูตไทยถวายพระราชสาส์นแด่ควีนวิกตอเรีย ฝีมือจิตรกรเอกประจำราชสำนักชื่อ โรเบิร์ต โทมัส แลนเดลล์ เป็นภาพต้นแบบอันแท้จริงโดยมีหลักฐานอักษรย่อของผู้วาดจารึกว่า “R.1858” อยู่มุมภาพด้านล่าง ซึ่งได้รับการยืนยันโดยสำนักพระราชวังอังกฤษ (ค้นพบใหม่ที่อังกฤษ โดย ไกรฤกษ์ นานา ที่พระราชวังวินด์เซอร์เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ผู้เขียนมีโอกาสดำเนินไปชมภาพวาดราชทูตไทยถวายพระราชสาส์นของรัชกาลที่ ๔ ทรงมีไปถึงควีนวิกตอเรียพระราชินีอังกฤษ โอกาสพิเศษนี้เกิดขึ้นขณะฝึกภาคสนามของคณะมัณฑนศิลป์ที่จัดโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ในยามปกติแล้วพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทที่ภาพนี้เก็บรักษาอยู่จะไม่เปิดให้บุคคลภายนอกเข้าไปชมด้านใน^(๑๐)

ภาพวาดนี้ใส่กรอบแขวนอยู่บนผนังของห้องพระโรงกลางคู่กันกับภาพวาดอีกรูปหนึ่งของราชทูตไทยชุดที่ไปถวายพระราชสาส์นแก่นโปเลียนที่ ๓ จักรพรรดิฝรั่งเศสในสมัยรัชกาลที่ ๔ เช่นกัน

แต่ภาพราชทูตชุดพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม บุนนาค) ไปอังกฤษนี้มีอายุเก่าแก่กว่าและมีประเด็นแฝงมากกว่าชุดไปฝรั่งเศส กล่าวคือเป็นภาพเหตุการณ์สำคัญครั้งแรกที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงกระตือรือร้นและชวนชาวไทยที่จะติดต่อกับพระราชินีอังกฤษเอง ทว่าสวนกระแสผู้นำเอเชียคนอื่น ๆ ที่กำลังต่อต้านอังกฤษ เพราะในเวลานั้นอังกฤษส่งเรือรบเข้ามาโจมตีปากกึ่งในสงครามฝิ่น และมีแนวโน้มที่จะลดบทบาทคนเอเชียด้วยการปะทะกับผู้นำเอเชียที่ฝืนความต้องการของอังกฤษซึ่งมุ่งหวังให้เอเชียเปิดเสรีการค้า ดังนั้นการที่จีนซึ่งเป็นชาติมหาอำนาจเอเชียตกอยู่ในฐานะลำบากย่อมกระทบความรู้สึกและบั่นทอนความเชื่อมั่นของชาวเอเชียทั้งหลายที่อ่อนแอยิ่งไปกว่าจีนจึงยอมเชิดชวยาดคนอังกฤษเป็นธรรมดา

ทว่าการที่สยามบากหน้าไปติดต่อเชื่อมสัมพันธ์กับอังกฤษและไม่สนใจกับสงครามระหว่างอังกฤษกับจีนย่อมสวนความรู้สึกของคนในพื้นที่ และสร้างความประหลาดใจให้รัฐบาลอังกฤษเอง ไม่ใช่แต่เท่านั้นสยามยังเลียนแบบการสวมักัดที่เคยอ่อนน้อมต่อจีนไปทำกับอังกฤษแทน โดยส่งเครื่องราชบรรณาการที่ไม่เคยจัดส่งมาก่อน เช่น พระมหามงกุฎจำลองและเครื่องราชูปโภคชั้นสูงไปถวายพระราชินีนาถวิกตอเรีย (ต่อไปจะเรียกว่าควีน - ผู้เขียน) เหมือนที่เคยไปจิมก้องจินในฐานะเมืองขึ้น สร้างความงุนงงให้ควีนมิใช่น้อย^(๗)

หากจะพูดเกี่ยวกับภาพวาดนี้โดยเฉพาะก็ต้องเข้าใจว่าเราได้ขึ้นกรอบ ณ อัครสถานเช่นพระที่นั่งจักรีฯ ย่อมหมายถึงความสำคัญและความเก่าแก่ของภาพที่เชื่อถือสืบต่อกันมา แต่ความคลุมเครือของภาพก็ยังมีอยู่บ้าง โดยหนังสือชื่อ **จิตรกรรมและประติมากรรมแบบตะวันตกในราชสำนัก เล่ม ๑** บรรยายว่าภาพนี้ไม่ปรากฏนามศิลปินผู้วาด ทั้งยังไม่ระบุปีที่วาดแน่นอน แต่อนุมานได้เพียงว่าเป็นภาพจาก C.1857 (C. ย่อมาจากคำว่า CIRCA ซึ่งแปลว่าค.ร.ก. “โดยประมาณ” - ผู้เขียน)^(๑๑)

ความคลุมเครือนี้อาจไม่สะกิดใจคนทั่วไป เพราะการได้รับเกียรติให้แขวนอยู่ภายในพระที่นั่งอันภูมิฐานย่อมหมายถึงการยอมรับ โดยคุณิ แต่คำถามที่คาใจนักอ่านรูปยังมีอยู่ เนื่องจากภาพวาดโดยช่างหลวงแล้ว มักจะมีลายเซ็นหรือชื่อย่อของผู้วาดตามด้วยปีที่วาดกำกับอยู่ด้วยเสมอ โดยเฉพาะเมื่อเป็นภาพแบบทางการเช่นนี้ การขาดข้อมูลเบื้องต้นจึงเป็นอุปสรรคต่อการชี้ชัดที่มาของภาพและคัดลอกความเชื่อมั่น แม้แต่ปีที่วาดซึ่งขาดหลักฐานก็อาจทำให้อายุของภาพคลาดเคลื่อนไปจากความจริงได้

รูปที่ ๔๑ ไม่ปรากฏนามศิลปิน พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม บุนนาค) ราชทูตไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าเฝ้า สมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย ณ พระราชวังวินด์เซอร์ สิ้นงาน ประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐ ขนาด ๑๒๐.๕ x ๒๔๒.๕ ซม. พะทึงเจ็กพิมพ์ปราสาท พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ
PLATE 41 Anonymous, Phraya Monsinsurivong (Chum Bunnak), Siamese Ambassador in the Presence of Queen Victoria at Windsor Castle, oil on canvas, c.1857, 120.5 x 242.5 cm., Chakri Throne Hall, Grand Palace, Bangkok.

หลักฐานเก่า : ภาพวาดรูปราชทูตไทยชุดเดียวกันแต่เก็บรักษาอยู่ภายในพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นภาพลงสีน้ำมันและมีขนาดใหญ่มากกว่ารูปต้นแบบ ระบุว่าไม่ปรากฏนามศิลปิน และการประมาณว่าวาดใน ค.ศ. ๑๘๕๗ (พ.ศ. ๒๔๐๐) จึงยังไม่อาจพิสูจน์ว่าเป็นฝีมือใครกันแน่ แต่ไม่น่าจะเป็นภาพต้นแบบเพราะขาดหลักฐานรับรอง (ภาพจาก จิตรกรรมและประติมากรรมแบบตะวันตกในรายสำนัก เล่ม ๑)

เวลาล่วงเลยต่อมาอีก ๒๕ ปี จนเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๔๕๕ หนังสือนำชมพระราชวังวินด์เซอร์ ฉบับพิมพ์ครั้งล่าสุด (Windsor Castle Official Souvenir Guide, 2012) ก็ตกมาถึงมือผู้เขียน โดยใน น.๖๔ ซึ่งบรรยายถึงห้องบัลลังก์ (Throne Room) ของควีนวิกตอเรียได้ลงภาพอันตระการตาของภาพวาดคณะราชทูตไทยชุดพระยามนตรีสุริยวงศ์ แต่อีกเวอร์ชันหนึ่งพร้อมลงชื่อผู้วาดและปีที่วาดไว้ด้วยความมั่นใจ (ดูภาพประกอบหน้า ๒)

ภาพวาดเวอร์ชันใหม่นี้ค่อนข้างแตกต่างออกไปจากภาพวาด ณ พระที่นั่งจักรีฯ ทั้งการวางท่าทางของบุคคลในภาพ สีที่ใช้วาด และองค์ประกอบทั่วไปก็ผิดเพี้ยนกันหลายมิติ แต่กลับเป็นภาพที่สำนักพระราชวังและกรมศิลปากรอังกฤษรับรองว่าเป็นภาพของเหตุการณ์จริงในวันเกิดเหตุซึ่งจิตรกรชาวอังกฤษที่มีตัวตนอยู่จริงได้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน^(๑๗)

Official Souvenir Guide ของพระราชวังวินด์เซอร์ บอกอะไรกับเรา?

หนังสือแนะนำชมพระราชวังวินด์เซอร์ ฉบับปี ๒๐๑๒ วางจำหน่ายอยู่ที่ร้านขายของที่ระลึกภายในวัง แพลออกเป็น ๗ ภาษา ให้ข้อมูลเหมือนกันหมดว่า วินด์เซอร์คืออัศวินสถานที่ปกป้องความเป็นภาพลักษณ์ของอังกฤษ และภาพพจน์ของราชบัลลังก์ที่สืบทอดมานานกว่า ๑,๒๐๐ ปี ตั้งแต่สร้างขึ้นปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ โดย (พระเจ้า) King William the Conqueror และเป็นพระราชมณเฑียรของอดีตบูรพมหากษัตริย์ตลอดจนพระราชินีอังกฤษถึง ๓๙ พระองค์ ตลอดเวลาที่ยังคงได้สมญานามว่าดินแดนที่พระเจ้าอาทิตย์ไม่ตกดิน เป็นทั้งที่ประทับ ที่บรมราชาภิเษก ที่เสด็จออกมหาสมาคม ที่ประชุมเสนาบดี ที่ประกาศพระราชกฤษฎีกา ที่ประกาศสงคราม ที่เซ็นสัญญาสงบศึก ที่ต้อนรับพระราชอาคันตุกะ และที่รับรองราชทูตต่างประเทศ

Grand Palace, Bangkok.

รูปพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทที่ภาพวาดชุดสำเนารูปราชทูตไทยเก็บรักษาอยู่ในปัจจุบัน (ภาพจาก ไพรศณีย์ บัตรเก้วพบที่อังกฤษ)

“...สิ่งที่ขาดแคลนอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องราวของเมืองไทยคือการตีความทางประวัติศาสตร์ การวินิจฉัยข้อมูลใหม่ๆ โดยใช้รูปภาพเป็นสื่อช่วยสะท้อนบทบาทของบุคคลในภาพ ณ สถานที่เกิดเหตุจริง ซึ่งอาจเป็นเพียงเรื่องเล่า แต่กลับกลายเป็นปัจจัยใหม่ที่นำตื่นเต้นและเต็มไปด้วยรายละเอียด มุมมองใหม่ของประวัติศาสตร์ เดียวนี้จำเป็นต้องมีวิทยาศาสตร์ปนอยู่ด้วยคือ ต้องพิสูจน์ได้ ก็จะทำให้ดีที่น่าสนใจยิ่งขึ้น และสนุกขึ้น...”

(จาก คำนำผู้เขียน)

ประวัติศาสตร์

ISBN 978-974-02-1208-9

9 789740 212089

ราคา ๓๐๐ บาท